

**IV Всеукраїнська науково - практична конференція
"Безпека дітей в Інтернеті: попередження, освіта, взаємодія"**

**БУЛІНГ:
примирити не можна покарати**

**м. Кропивницький
11 лютого 2025 р.**

Доповідачка - Лариса Гретченко

- **адвокатка**
- **медіаторка**
- **Голова Комітету НААУ з питань сімейного права**
- **членкиня робочої групи при МКР з питань правосуддя щодо неповнолітніх**
- **сертифікована тренерка/тьюторка курсів програми Ради Європи HELP**
- **лекторка/викладачка заходів на освітніх та правозахисних платформах**

20 хвилин для обговорення:

- ❖ **Законодавчі зміни-2024 щодо запобігання насильству та унеможливлення жорстокого поводження з дітьми**
- ❖ **Примирення сторін булінгу як спосіб припинення насильства в закладі освіти**
- ❖ **Відповідальність за онлайн-цькування: актуальна судова практика**
- ❖ **Булінг як підстава звільнення педагога за аморальний проступок**

Закон України “Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання насильству та унеможливлення жорстокого поводження з дітьми” від 06.06.2024 р. № 3792-IX
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-20#Text>

Оновлено поняття булінг (цькування) - психологічне, фізичне, економічне чи сексуальне насильство, тобто будь-яке умисне діяння (дія або бездіяльність), у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, яке систематично вчиняється особою стосовно дитини, з якою вони є учасниками одного колективу, або дитиною стосовно іншого учасника одного колективу та яке порушує права, свободи, законні інтереси потерпілої особи та/або перешкоджає виконанню нею визначених законодавством обов’язків.

колектив - група з двох або більше осіб, які об’єднані (організовані) відповідно до законодавства з метою здобуття освіти, тренування, творчості, оздоровлення, відпочинку, лікування тощо та не перебувають між собою у трудових відносинах;

ст. 1 ЗУ “Про охорону дитинства”

! АЛЕ... відповідальність
Стаття 173⁴ КУпАП “Булінг (цькування)
учасника освітнього процесу”

Закон України “Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання насильству та унеможливлення жорстокого поводження з дітьми” від 06.06.2024 р. № 3792-IX
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-20#Text>

Типова програма унеможливлення насильства та жорстокого поводження з дітьми та Порядок реагування на випадки насильства та жорстокого поводження з дітьми затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Працівники закладів освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, фізичної культури і спорту, оздоровлення та відпочинку, молодіжних центрів, дитячих та молодіжних громадських об'єднань, інших громадських об'єднань, що є суб'єктами молодіжної роботи, які контактують з дітьми, повинні бути ознайомлені з інформацією про захист дітей від усіх форм насильства, у тому числі домашнього насильства, експлуатації, найгірших форм дитячої праці або інших проявів жорстокого поводження з дитиною.

Механізми унеможливлення насильства та жорстокого поводження з дитиною “...”

ст. ст. 10, 10-1 ЗУ “Про охорону дитинства”

! АЛЕ... новації не мають механізму практичної реалізації
Типова програма Урядом не затверджена

Закон України “Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання насильству та унеможливлення жорстокого поводження з дітьми” від 06.06.2024 р. № 3792-IX
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-20#Text>

Внесено зміни до Законів України:

- "Про оздоровлення та відпочинок дітей"
- "Про фізичну культуру і спорт"
- "Про культуру"
- "Про освіту"

! АЛЕ... насильство в осередках дитячого дозвілля:

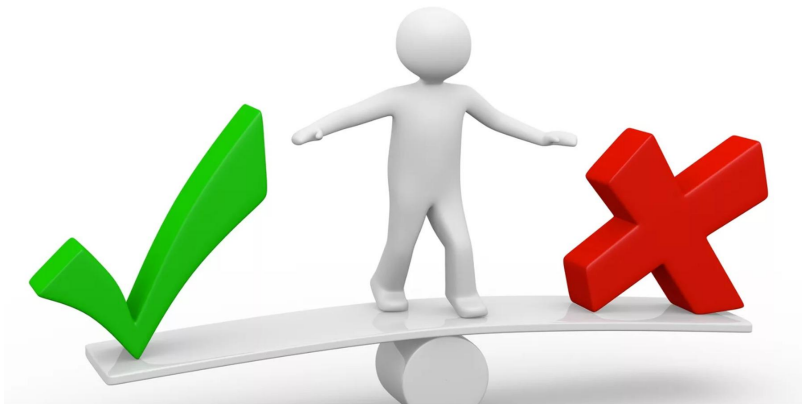
- має ситуативне реагування;
- поодинокі випадки притягнення кривдників до відповідальності;
- відсутність програм для дітей та інших осіб, які вчинили булінг, постраждали від цькування або стали його свідком

Закон України “Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання насильству та унеможливлення жорстокого поводження з дітьми” від 06.06.2024 р. № 3792-IX
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-20#Text>

- У випадках, передбачених законодавством, особу, яка вчинила булінг (цькування), за рішенням суду може бути направлено для проходження відповідної програми строком від одного до трьох місяців.
- За відсутності судового рішення про направлення особи, яка вчинила булінг (цькування), для проходження відповідної програми така особа може пройти відповідну програму на добровільній основі, а діти віком до 16 років - за згодою батьків (інших законних представників дитини).

! АЛЕ... у судовій статистиці за 2024 рік дані про направлення кривдників у справах про булінг для проходження програми - відсутні.
на противагу: у справах про домашнє насильство судом скеровано на проходження програм 1315 кривдників

**ЗВІТ СУДІВ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ ЩОДО РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО
АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ за 2024 рік (форма 1-п)**
https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2024

Кількість справ (ст. 173-4 КУпАП), що перебували на розгляді: 311
у т.ч. надійшли у звітному періоді: **283**
розглянуто: **255**

Кількість повернутих справ (у т.ч. на дооформлення): 29 (28)

Кількість осіб, щодо яких розглянуто справи судом: 259

Накладено адміністративний стягнень: 120 (штрафів на суму 135 150 грн.)

Застосовано заходів впливу до неповнолітніх (ст. 24-1 КУпАП): 7

Склад осіб, притягнутих до відповідальності: 90 жінок (з 120 осіб)

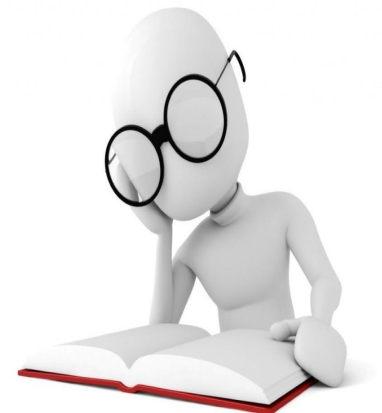
Закрито справ: 132

у т.ч. через малозначність: **25**

відсутність події і складу адмін/правопорушення: **74**

закінчення строків: **27**

У 2024 році судами апеляційної інстанції (Звіт 2-п) розглянуто 25 справ

Одиночний конфлікт: суд вітає примирення сторін цивілізованим способом

постанова Дубенського міськрайонного суду Рівненської області від 06.02.2024 р.
№ 559/4427/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116986147>

Згідно протоколу: у коридорі ліцею 08.12.2023 близько 10:20 год. малолітній учень вчинив відносно іншого малолітнього учня ліцею народження булінг фізичного та психологічного характеру, а саме: демонстрував прийом вільної боротьби та погрожував перекинути його через перило зі сходів. Ініційовано притягнення до адміністративної відповідальності за ч. 3 ст.173-4 КУпАП батька учня, так як він не досяг 16 річного віку.

Судом встановлено:...

Свідок класний керівник повідомила, що про подію дізналася з відео, яке показали діти. Вона опитала дітей щодо бійки: хтось бачив, що відбувалося, а хтось ні.

Протоколом №1 засідання тимчасової комісії з розгляду випадку булінгу (цькування) від 08.12.2023 було проведено індивідуальне спілкування з учнями 7-а класу щодо конфліктної ситуації... запрошено (учасників), щоб запропонувати вирішити конфлікт мирним шляхом.

Суд погоджується, що мав місце конфлікт між учнями 08.12.2023, але якого не було вирішено на рівні Дубенського ліцею №1 та батьків. Цю ситуацію суд розібрав прискіпливо, виховний ефект від тривалих судових засідань та спілкування з учасниками, зокрема і з учнем 7-А класу, було досягнуто.

В процесі розгляду справи проведено врегулювання конфлікту і сторони примирились. До суду надійшли відповідні заяви про примирення матері і батька (учнів - сторін конфлікту). Суд вітає таку позицію учасників і демонстрацію цивілізованого способу вирішення складних ситуацій від батьків дітям.

Однак, суд закриває справу за відсутністю події і складу інкримінованого правопорушення, з причин, зазначених вище немає систематичності (повторюваності), тож немає і булінгу.

Розклеювання фото педагога: проведено виховну роботу з учнем, перед вчителем вибачилися

постанова Тисменицького районного суду Івано-Франківської області від 20.06.2024 р.
№ 352/1399/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119851360>

Згідно протоколу: 24 квітня 2024 року приблизно о 10 год 00 хв в приміщенні Тисменицького ліцею учні 10-Б класу клеїли фотографії вчителя фізичної культури, оскільки малолітній учень надрукував дані фотографії, чим вчинив адміністративне правопорушення, що передбачає адміністративну відповідальність його матері за ч. 3 ст. 184 КУпАП.

Судом встановлено:...

У судовому засіданні мама учня свою провину визнала та пояснила, що її син дійсно роздрукував фотографію вчителя фізкультури на прохання однокласників. З сином виховну роботу вона провела. З вчителем поговорили, вибачилися.

Так, при розгляді даної адміністративної справи **судом достовірно було встановлено, що винуватість матері учня у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ч.3 ст. 184 КУпАП, доводиться матеріалами справи про адміністративне правопорушення, зокрема: протоколом про адміністративне правопорушення серії ВАВ № 902461 від 26.04.2024 р., рапортом працівника поліції, протоколом прийняття заяви про кримінальне правопорушення та іншу подію від 25.04.2024 року, письмовим поясненням вчителя фізичної культури, копією фотографії вчителя, письмовими поясненнями учнів, протоколом засідання комісії з розгляду випадків булінгу Тисменицького ліцею Тисменицької міської ради.**

Оцінюючи в сукупності дії та наслідки, з урахуванням даних, що характеризують особу, суд вважає за можливе застосувати до неї положення ст. 22 КУпАП та звільнити її від адміністративної відповідальності у зв'язку з малозначністю вчиненого нею адміністративного правопорушення і обмежитися усним зауваженням.

Образи, що призвели до нервового зриву: учень щиро покаявся та попросив вибачення у вчителя

постанова Чернігівський районний суд Чернігівської області від 05.06.2024 р.
№ 748/2160/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119509696#>

Згідно протоколу: 15.03. 2024 року о 10 годині 00 хвилин, учень 10 класу на території ліцею за адресою: , вчинив булінг (цькування) стосовно класного керівника, вчителя української мови та літератури, яке виразилося у психологічному насильстві, а саме, образливі слова: звинувачував, що вона стара, не подобається, як працює, пора на пенсію, внаслідок чого була заподіяна шкода психічному здоров'ю потерпілої. Зокрема, після систематичних випадків, а саме: 10.04.2024 року, о 09.30.год неповнолітній в присутності адміністрації на території ліцею ображав честь та гідність вчителя, що призвело до нервового зриву.

Судом встановлено:...

В судовому засіданні неповнолітній, за участі свого законного представника - матері, свою вину визнав, щиро покаявся, та зазначив, що він попросив у вчителя вибачення.

Вивчивши надані докази та оцінивши їх у сукупності, суд прийшов до висновку про наявність у діях неповнолітнього учня складу адміністративного правопорушення, передбаченого ч.1 ст.173-4 КУпАП. Такий висновок суду ґрунтується на змісті протоколу про адміністративне правопорушення серії ВАД № 233685 від 07.05.2024, рапорті від 10.12.2021 інспектора-чергового ЧРУП ГУНП в Чернігівській області, письмових поясненнях ОСОБА_2 , ОСОБА_4 , ОСОБА_5 .

Враховуючи обставини вчинення адміністративного правопорушення та особу, яка притягується до адміністративної відповідальності, суд прийшов до висновку про доцільність у даному випадку застосувати до неповнолітнього ОСОБА_1 заходи впливу з числа передбачених у ст.24-1 КУпАП, а саме: попередження.

Примирення дітей як привід не повідомляти поліцію про булінг: на директора накладено штраф

постанова Тячівського районного суду Закарпатської області від 23.04.2024 р.
№ 307/1120/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118600054#>

Згідно протоколу: директор Брустурянського ОЗЗСО 1-3 ступенів, не повідомила працівників поліції про те, що 22.02.2024 року, приблизно о 10 год. 40 хв., під час великої перерви, в приміщенні 8-го класу між учнями 2010 та 2009 року народження, трапилась бійка, чим вчинила адміністративне правопорушення, передбачене ч. 5 ст. 173-4 КУпАП.

Судом встановлено:... Із рапорту інспектора з ювенальної превенції від 01.03.2024 року, в ході моніторингу мережі, а саме телеграм-каналу «Закарпатські звістки» виявлено публікацію про те, що учень наніс тілесні ушкодження учениці цього ж навчального закладу (а. с. 2).

Із пояснень учениці 9-Б класу відомо..., за яких обставин вчинилася сварка і бійка. Про те, що їхню бійку знімали на телефон їй стало відомо, коли учень 8-Б класу, відправив відеозапис бійки їй на телефон (а.с. 3,4).

Згідно письмових пояснень директора, відомо, що 22.02.2024 року, приблизно о 19 год. 30 хв. їй у додаток «Месенджер» надійшло повідомлення від родички учениці, яка надіслала їй відеозапис бійки між учнями. Наступного дня, зранку, вона викликала учнів, між якими відбулася бійка та їх батьків, під час якої з'ясувала обставини події. Після з'ясування всіх обставин, нею, директором, разом із заступником школи, завучем із навчально-виховної роботи та шкільним психологом, було проведено профілактичні бесіди із учнями та їх батьками, для запобігання подібних випадків. Після закінчення бесіди, батьки дітей, а саме (Особа) просила її не повідомляти поліцію про даний випадок, так як батьки дітей, що були залучені у бійку, між собою поспілкувалися, попросили вибачення та примирилися. Оскільки батьки просили її, ОСОБА_1, не повідомляти поліцію про бійку, так як діти примирилися, вона погодилася і не повідомила поліції про цей випадок (а.с.15, 16).

Судом накладено **штраф** у розмірі 850 грн. та стягнуто в дохід держави судовий збір 605,60 грн.

Штраф за кібербулінг: нецензурна лайка, принизливі речі, неприємні голосові повідомлення у шкільному чаті

постанова Заводського районного суду м. Дніпродзержинська від 25.12.2023 р.
№ 208/9089/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115998123>

Згідно протоколу: з 18.09.2023 по 25.09.2023 року у період з 09-00 год. у КЗ «Ліцей №23» КМР за адресою: вул.Братська 4 в м.Кам`янське, неповнолітня учениця, 2009 р.н. вчинила психологічний булінг та кібербулінг по відношенню до однокласниці, що виразилось у словах, образах, приниженні, нецензурних висловах. Відповідальність за вчинене правопорушення передбачена ч.3 ст.173-4 КУпАП.

Судом встановлено:... Потерпіла пояснила, що у вересні 2023р. вони з класом їздили на День здоров`я, вона зі своєю подругою ОСОБА_5 пішла прогуляться до лісу, а коли повернулись, ОСОБА_6 почала їй цькувати, що вони вживали алкоголь. ... Після цієї поїздки їй в шкільному чаті почали писати принизливі речі, неприємні голосові повідомлення, ображали нецензурною лайкою. В чаті були не тільки учні класу, а й інші особи. Також їй погрожували розбити обличчя. Ця ситуація призвела до того, що вона навіть не хотіла йти на навчання до ліцею.

Вина особи, що притягається до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого ч.3 ст. 173-4 КУпАП повністю доведена, у розумінніст. 251 КУпАП, належними та допустимими доказами, а саме:

- протоколом про адміністративне правопорушення ВАР №595533 від 29.09.2023 року, в якому зафіксовано факт вчинення правопорушення; - поясненнями потерпілої ОСОБА_1; - поясненнями свідків; письмовими поясненнями свідків, доданими до матеріалів справи; **скріншотами шкільного чату, на яких відображено гнобліві образи в бік учениці.**

Судом накладено **штраф** у розмірі 1700 грн. та стягнуто в дохід держави судовий збір 536,80 грн. *Постановою Дніпровського апеляційного суду від 01.02.2024 р. рішення суду 1-ої інстанції залишено без змін.* <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116683521>

Неповнолітній в мережі інтернет розповсюджував фото інтимного характеру: до матері застосовано попередження

постанова Рахівського районного суду Закарпатської області від 20.12.2024 р.

№ 305/4847/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123951474>

Згідно протоколу: Жінка 02.12.2024 року ухилилася від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя та виховання свого неповнолітнього сина, який в мережі інтернет розповсюджував фото інтимного характеру, чим порушив с. 12 ЗУ «Про охорону дитинства».

На підтвердження обставин надано: лист-повідомлення начальника Рахівського РВП УМВС України щодо проведення бесіди з учнями на тему булінгу та кібербулінгу у зв'язку з підозрою на факт кібербулінгу у закладі освіти; пояснення учня від 04.12.2024, згідно яких йому у додатку «Телеграм» вибило посилання, на яке він перейшов та побачив, що можна загрузити фото любої людини, та згенерувати фото інтимного характеру, після чого він додав фото однокласниці та створив телеграм канал, в який додав однокласників; пояснення ОСОБА_3, відповідно до яких до неї звернулась директор школи стосовно того, що учні 8 класі показують на мобільному телефоні оголені фото дівчат, по вказаному факту проведено бесіду з учнями та запрошено до школи батьків; пояснення директора школи, що до неї звернулись учениці та повідомили, що учень показав на телефоні оголені фото дівчат, при проведенні бесіди з учнем стало відомо, що за допомогою телеграм бота, який створив інший учень, він генерував інтимні фейкові фото дівчат, після чого в школу було викликано батьків даних учнів; ... документи, що характеризують громадянку ОСОБА_1.

Висновки суду: Мати ухилилася від виконання своїх обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя та виховання свого сина, отже, вчинила адміністративне правопорушення, відповідальність за яке передбачено ч.1 ст.184 КУпАП. Призначено адміністративне стягнення у виді попередження та стягнуто судовий збір 605 гривень 60 копійок.

Конфлікт між тренером та батьками не повинен відображатися на дітях: думка члена комісії

постанова Подільського районного суду м.Києва від 29.03.2024 р.
№ 758/190/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118122985>

Згідно протоколу: тренер-викладач на території ДЮСШ № 13, вчинила булінг (цькування) стосовно своєї вихованки відділення художньої гімнастики, які виразились у психологічному насильстві, а саме при спілкуванні з останньою кричала на неї, не приязне ставлення до дитини, не допускала до змагань, дитина боялась тренера, за що передбачена адмін. відповідальність, передбачена за ч. 1 ст. 173-4 КУпАП.

Із досліджених матеріалів справи, зокрема, доданих до протоколів письмових пояснень, вбачається, що з вересня 2023 року почався між конфлікт тренером-викладачем та батьками щодо того що діти останніх не поїхали на збори у табір влітку 2023 року. **При цьому тренер зазначила, що батьки образили її поганими словами. При цьому, жодних дій (зустрічей, бесід) щодо розв'язання такої ситуації у закладі освіти не вчинялось, про що свідчать неодноразові заяви, скарги, які залишались без розв'язання.**

Представник служби у справах дітей та сім'ї Подільської РДА, як член комісії, зазначила, що конфлікт між тренером та батьками не повинен відображатися на дітях. Педагог повинен займатися розвитком здібностей дітей, готувати їх до змагань, а не займатися з'ясуванням відносин з батьками.

Суд звертає увагу, що викладені в заявах батьків відомості, з урахуванням типових ознак булінгу, визначених законом, не є належним та достатнім підтвердженням факту булінгу зі сторони тренера-викладача. Крім того, Верховний Суд у постанові від 28.02.2024 року по справі №458/394/22 зазначив, що **самі по собі заяви батьків без доведення конкретними доказами викладених у них обставин щодо дій з боку працівника стосовно учнів (їхніх дітей), які роботодавець розцінив як булінг, не свідчать про аморальність проступку** в розумінні пункту 3 частини першої статті 41 КЗпП. Провадження в справі **закрито** у зв'язку з відсутністю в її діях складу адміністративного правопорушення.

Звільнення за аморальний проступок: правовий наслідок дій тренера, які полягали у булінгу дитини

постанова Львівського апеляційного суду від 04.03.2024 р.

№ 442/6611/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117877768>

Звільнення працівника, який виконує виховні функції та який вчинив аморальний проступок, допускається за наявності двох умов:

- 1) аморальний проступок повинен бути підтверджений фактами;**
- 2) вчинення проступку несумісне з продовженням роботи, що має виховну функцію.**

Факт вчинення позивачем аморального проступку, який полягав у тому що ОСОБА_1 неодноразово, протягом тривалого періоду (трьох років) вчиняла булінг стосовно малолітньої ОСОБА_4, яке виразилось у систематичному психологічному тиску, негативному ставленні під час тренувань до малолітньої ОСОБА_4 підтверджений постановою Дрогобицького міськрайонного суду Львівської області від 02 травня 2023 року, яка залишена без змін постановою Львівського апеляційного суду від 07 червня 2023 року.

Ухвалюючи рішення про відмову у задоволенні позову про визнання звільнення незаконним, суд першої інстанції виходив з того, що підстави для звільнення за п.3 ч.1 ст.41 КЗпП є законними, оскільки вона вчиняла дії, які суперечать змісту її трудової функції, не відповідають суспільному статусу педагога, а тому є аморальним проступком, який підтверджується фактами, викладеними у постанові Львівського апеляційного суду від 07.06.2023. **Даний аморальний проступок є несумісним з продовженням виконання роботи на посадах інструктора-методиста та старшого тренера викладача, оскільки така робота пов'язана з освітнім процесом, а надто, з дітьми.** Крім цього, суд зазначив, що позивач належить до категорії працівників, які можуть бути звільнені на підставі п. 3 ст. 41 КЗпП України, оскільки на неї законами, а також посадовими інструкціями покладено виконання виховних функцій, тобто, здійснення в межах своїх повноважень науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей. Також судом належно обґрунтовано відмову у задоволенні позову з підстав порушення процедури звільнення.

Звільнення за аморальний проступок: мета запобігти повторним проявам булінгу в закладі для дітей з особливими освітніми потребами

постанова Волинського апеляційного суду від 15.01.2025 р.

№166/1002/24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124637070>

Термін «аморальний проступок» є оціночним поняттям, оскільки не конкретизований законодавцем, а тому суду як правозастосовному органу надано можливість на свій розсуд надавати оцінку на підставі встановлених обставин справи, чи є ті, чи інші діяння аморальним проступком. Зокрема, аморальним проступком можна вважати діяння, що суперечить загальноприйнятим нормам і правилам, порушує моральні устої суспільства, моральні цінності, які склалися в суспільстві, і суперечить змісту трудової функції конкретного працівника.

Велика суспільна значущість педагогічної праці зумовлює надвисокі вимоги як до особистості вчителя, так і до щоденної поведінки педагога, саме тому, вчитель, педагог, вихователь зобов'язаний бути людиною високих моральних переконань та бездоганної поведінки. Особистий приклад викладача та його авторитет і високоморальна поведінка мають виключно важливе значення у формуванні свідомості дітей.

Звільнення допускається за вчинення аморального проступку як при виконанні трудових обов'язків, так і не пов'язаного з ними (вчинення такого проступку в громадських місцях або в побуті).

Отже, якщо педагог недостойною поведінкою скомпрометував себе перед учнями, іншими учасниками навчально-виховного процесу, порушив моральні норми, втратив тим самим авторитет, дискредитував себе як педагог, що унеможливило досягнення мети навчально-виховного процесу, він підлягає звільненню з роботи за п. 3 ч. 1 ст. 41 КЗпП України.

Підставою для звільнення за п. 3 ч. 1 ст. 41 КЗпП України є не будь-який аморальний проступок, а такий, що несумісний із продовженням цієї роботи. Оскільки законодавцем не визначено критеріїв визначення межі між проступками, сумісними і не сумісними з продовженням роботи, тому суд зобов'язаний з метою виконання завдання цивільного судочинства самостійно надати оцінку і встановити, чи є аморальний проступок, за який звільнено працівника, таким, що сумісний із продовженням роботи, з урахуванням конкретних обставин справи.

ЗВОРОТНІЙ ЗВ'ЯЗОК: контактна інформація

**Гретченко Лариса Леонідівна
адвокатка, медіаторка**

засоби зв'язку:

тел. +38 (066) 440 98 52

e-mail: larisamail@i.ua

larisahretchenko@gmail.com

Facebook: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100035351027039>